

Vasile BOZEȘAN

DISPONIBILITATEA PĂRȚILOR ÎN PROCESUL CIVIL

I. Disponibilitatea în faza judiciară

II. Disponibilitatea în faza executării silite

Vasile BOZEȘAN

DISPONIBILITATEA PĂRȚILOR ÎN PROCESUL CIVIL

- I. Disponibilitatea în faza judiciară**
- II. Disponibilitatea în faza executării silite**

Universul Juridic

București

-2026-

Partea I . Disponibilitatea în faza judiciară

1. FUNDAMENTUL PRINCIPIULUI DISPONIBILITĂȚII

Pentru demersul de circumscriere a conținutului și a limitelor aplicării disponibilității în procesul civil, este necesară identificarea fundamentului acesteia, adică a temeiului care explică existența sa în cadrul procesului civil și care îi justifică vocația sa de a fi un *principiu*, precum și caracterul său *fundamental*, în întregul context procesual.

Înțelegerea prerogativelor concrete ale părților (în sensul de drepturi care circumscriu conținutul disponibilității), precum și a puterii lor mai largi de dispoziție asupra drepturilor ce le sunt recunoscute¹ face necesară trimiterea la „sursa” sau „suportul determinativ” al acestor atribute.

În doctrina preocupată de principiul disponibilității, s-a afirmat – în matricea justificării și întemeierii disponibilității – că, „dacă titularul unui drept civil poate hotărî după cum voiește în legătură cu acesta, în mod firesc, tot astfel poate dispune și cu privire la mijloacele de apărare a dreptului subiectiv”² și, respectiv, că posibilitatea „de a dispune de dreptul material, care constituie obiectul procesului civil, determină principiul disponibilității”³.

Considerând pertinentă și necesară evocarea prerogativelor substanțiale ale titularului dreptului subiectiv, ni se par totuși eliptice și nelămuritoare afirmațiile anterioare sub anumite aspecte, cum ar fi temeiul disponibilității pârâtului sau a altor persoane atrase forțat în proces, care nu se pretind titularii unor drepturi subiective (materiale), ori sursa/determinativul acestei prerogative procesuale, în sensul că nu se clarifică din ce anume derivă: din însuși dreptul subiectiv civil, din dreptul la acțiune sau din însăși acțiunea civilă? Așadar, apreciem că, pentru a identifica completă a temeiului prerogativelor de dispozițiune a părților, manifeste în procesul civil, trebuie să se recurgă la relația *drept subiectiv-drept la acțiune-acțiune civilă-proces*⁴.

¹ V.M. Ciobanu, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, 2013, *op. cit.*, p. 27. Se precizează că art. 9 alin. (3) teza finală C. pr. civ. „consacră dreptul de dispoziție generală” privind drepturile prevăzute atât de legea procesuală, cât și de legea materială. În același sens, a se vedea I. Leș, *Principii și instituții de drept procesual civil*, vol. I, Ed. Lumina Lex, București, 1998, p. 77 (în continuare „I. Leș, *Principii*, vol. I”).

² Gh. Durac, *Drept procesual civil. Principii și instituții fundamentale. Procedura contencioasă*, Ed. Hamangiu, București, 2014, p. 47 (în continuare „Gh. Durac, *Principii*, 2014”).

³ C.E. Alexe, *Judecătorul în procesul civil, între rol activ și arbitrar*, vol. I, Ed. C.H. Beck, București, 2008, p. 549. Aceeași concluzie, identică, se regăsește și în Gh. Durac, *Principii*, 2014, *op. cit.*, p. 47, și Gh. Durac, *Drept procesual civil. Actele de dispoziție ale părților în procesul civil*, Ed. Polirom, București, 1999, p. 31 (în continuare „Gh. Durac, *Actele de dispoziție*”).

⁴ Pentru analiza detaliată a corelației dreptului subiectiv cu dreptul la acțiune și acțiunea civilă, a se vedea V.M. Ciobanu, *Tratat teoretic și practic de procedură civilă. Teoria generală*, vol. I, Ed. Național, București, 1996, pp. 247-260 (în continuare „V.M. Ciobanu, *Tratat*, vol. I”); M. Nicolae, *Tratat de prescripție extinctivă*, Ed. Universul Juridic, București, 2010, pp. 154-216 (în continuare „M. Nicolae, *Tratat*”).

Dreptul subiectiv este „posibilitatea subiectului civil, în limitele normelor juridice civile, de a avea o anumită conduită, de a pretinde subiectului pasiv o conduită corespunzătoare, iar, în caz de nevoie, de a solicita concursul forței coercitive a statului”¹.

Dreptul la acțiune suscită în doctrină viziuni diferite, fiind considerat fie un element al dreptului subiectiv civil ce permite recursul la forța de constrângere a statului pe calea acțiunii civile², fie un drept autonom, distinct de dreptul subiectiv substanțial, dar și de dreptul procesual la acțiune³, fie chiar un drept complex de natură procesuală al cărui conținut este format dintr-o pluralitate de prerogative⁴ sau, într-o formulare asemănătoare, un drept subiectiv procesual ce reprezintă sinteza altor drepturi subiective procesuale⁵.

Dincolo de diferendul asupra configurării și naturii juridice a dreptului la acțiune – ca drept atașat și subsumat dreptului subiectiv de natură substanțială ori ca drept distinct de

¹ G. Boroș, *Drept civil. Partea generală. Persoanele*, ed. a III-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2008, p. 76. Într-o formulare asemănătoare, dreptul subiectiv este „posibilitatea recunoscută de legea civilă subiectului civil – persoană fizică sau persoană juridică – în virtutea căreia acesta poate, în limitele dreptului și moralei, să aibă o anumită conduită, să pretindă o conduită corespunzătoare – să dea, să facă ori să nu facă ceva – de la subiectul pasiv și să ceară concursul forței coercitive a statului, în caz de nevoie” – Gh. Beleiu, *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*, Casa de editură și presă „Șansa”, București, 1993, p. 74, *apud* V.M. Ciobanu, *Tratat*, vol. I, *op. cit.*, p. 247. În schimb, profesorul M. Nicolae propune o definiție a dreptului subiectiv civil care este de natură să sublinieze teza dualistă a dreptului la acțiune, în sensul distincției nete între dreptul subiectiv și dreptul la acțiune. Astfel, se precizează că dreptul subiectiv este „acea prerogativă (sau facultate) recunoscută sau garantată de normele dreptului obiectiv, în temeiul căreia titularul său poate trage, dintr-o situație juridică determinată, un anumit avantaj sau folos, material ori moral, după caz” – M. Nicolae, *Tratat*, *op. cit.*, p. 159. O enumerare a perspectivelor asupra dreptului subiectiv civil o regăsim în doctrina mai veche, unde se arată că dreptul subiectiv este privit diferit, ca *interes protejat* pe cale judiciară (Ihering), *putere a voinței* individuale sau colective (Jellinek), *facultate* (Planiol), *prerogativă sau facultate* (Collin și Capitant), *putere* (M. Cantacuzino) ori *libertate* (Tanon), autorul concluzionând că „prin drept subiectiv trebuie să înțelegem orice interes particular pe care voința individuală (sau colectivă) îl poate impune ca fiind conform cu norma de drept (interesul social) sau cel puțin ca nefiind în contradicție cu acea normă” – E. Herovanu, *Principiile procedurii judiciare. Explicațiunea teoretică a legilor de organizare judiciară, competență și procedură civilă*, vol. I, Institutul de Arte Grafice „Lupta”, N. Stroilă, București, 1932, pp. 34-35 și 47 (în continuare „E. Herovanu, *Principiile*, vol. I”).

² V.M. Ciobanu, *Tratat*, vol. I, *op. cit.*, pp. 251-260. În același sens, a se vedea V.G. Cădere, *Tratat de procedură civilă*, Ed. Cultura Națională, București, 1928, p. 156 (în continuare „V.G. Cădere, *Tratat*, 1928”), unde se arată că dreptul de acțiune „este un drept independent de orice condițiune de capacitate personală (art. 71 C. pr. civ. ard.) sau formalități procedurale; el există în el însuși concomitent cu dreptul pe care acțiunea îl face respectat prin intermediul justiției”.

³ M. Nicolae, *Tratat*, *op. cit.*, pp. 197-200.

⁴ I. Leș, *Tratat*, vol. I, 2014, *op. cit.*, p. 253.

⁵ I. Deleanu, *Tratat de procedură civilă. Din perspectiva noului Cod de procedură civilă*, vol. I, Ed. Wolters Kluwer, București, 2010, p. 169. În sens similar, a se vedea V. Negru, D. Radu, *Drept procesual civil*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1972, p. 115; acești din urmă autori califică dreptul la acțiune ca fiind un „un drept procesual autonom și independent de dreptul subiectiv a cărui realizare sau protejare judiciară se urmărește”. În sensul că dreptul la acțiune ar fi chiar un drept subiectiv general, nediferențiat, nelegat de fiecare drept subiectiv, un element al capacității civile, a se vedea E. Poenaru, *Rolul procurorului în procesul civil*, Ed. Științifică, București, 1964, pp. 82-86, *apud* M. Nicolae, *Tratat*, *op. cit.*, p. 190.